

I Labradoren

Vi stein- og mineralsamlere beveger oss ofte i periferien av bergverk. I den forstand at vi er fysisk tilstede i og omkring pukkverk, steinbrudd eller i gruver. Likevel fjernt fra bergverksvirkeligheten der vi snuser omkring med høyt tyngdepunkt og med hodet godt skjermet for andre inntrykk enn dem vi får i sprekker og druser. Nå ville jeg innenfor denne industrien som så beredvillig og stadig avdekker nye spennende forekomster for oss. Hadde dette vært en vanlig turbeskrivelse ville overskriften vært: I LARVIKITTEN.

– Han er oppe i bruddet, fikk jeg beskjed om. – Og det var han, – Sverre Piene, formann i Stenindustriens Landssammenlutning (fram til årsmøtet 12/10 '90). At han ikke er noen typisk skrivebordsmann hadde jeg forlenget oppfattet. Ved det bordet sitter han bare i spise-pausene. Ellers er det i bruddet Piene treffes. Her er han opptatt med svært så

praktiske gjøremål. Han sier sjøl i løpet av de timene vi hadde sammen at han har et utfordrende spennende, ofte slit-somt, men givende arbeid.

At Piene trives i jobben observerte jeg på 50 meters hold straks jeg så den tett-vokste, lysluggete skikkelsen som stod og målte opp en solid larvikittblokk på mange tonn. Eller labrador som det heter

på salgsspråket i denne bransjen. På nærmere hold, ved det faste håndtrykket og den åpne, interesserte velkomsten, så jeg også at piene skinte likeså imøtekomende som feltspatlamellene i blokkene rundt oss. Så er det vel ikke bare løse rykter at det går svært godt for deler av stenindustrien for tiden.

STEIN?

Joda. Det er oss/meg.

Det var hyggelig at du kunne komme. Vi tar en tur rundt i bruddet.

Ja, om det ikke er til for mye bry på en travel dag?

På ingen måte, dette går fint. Og så tar vi en prat på kontoret etterpå.

Og vi tok en runde i bruddet. Det var en mektig opplevelse å se det hele i gang. Vi har vært i bruddet før, men dette var noe ganske annet.

Tidligere besøk har vært i brudd hvor lyden av aktiv hammer og meisel har vært det eneste som har brutt helgestillheten. Ganske så annerledes nå. Litt truende til sine tider med de store lastemaskinene, boreriggene og kranene svinsende omkring i travel opptatthet. Jeg ble forklart en masse som var nytt. Å dele en blokk for eksempel kan umulig være noe

for nybegynnere. «Kløv, bust og sval» ble vi forsøkt forklart. Det var ikke lett å begripe. Men ved hjelp av en tegning fikk jeg litt innblikk i finessene som ligger bak en god deling av blokkene.

– Tar du feil på en av disse avgjørende retningene i steinen, kan du redusere verdien av ei blokk til det halve.

– *Omtrent som når en mineralsamler skal ta ut ei gruppe og setter meiselen slik at krystallene fyker til alle kanter fra stoffen som skulle på peishylla.*

– Ja, noe slikt. Så vanskelig er det egentlig ikke. Men et godt blikk og en del erfaring krever det, og så bør man ta seg tid.

Det blir mye vrak uansett ser jeg?

Vrakprosenten ligger på 96-97%. Det er selvfølgelig høyt. Men om du ser her, Piene legger handa på ei 17 tonn blokk, så ser du et lite riss i steinen. Dette er ei kvartsåre som er nesten en millimeter tjukk. Den er ikke så synlig her, men den vil framstå som en skarp strek når steinen blir slipt og polert. Denne flaten må vi altså få bort for eksempel ved kiling. Avvikende fargenyanser må vi gjøre likedan med. Skal vi være konkurransedyktige må vi levere 1. klasses stein

når vi forlanger topp-priser. 2. sortering tar vi halv pris for. Det er klart det er god økonomi i å få ned vrakprosenten. Vi prøver nå med wiresaging istedet for å bruke eksplosiver. Dette er en dyrere prosess, men her ligger økte fortjenestemarginer om vi får ned vrakingen et par prosent. Og det ser det ut til at vi skal klare.

Når en ser seg rundt her ser det ut til å være store, nesten ubegrensede ressurser å ta av. Frister ikke dette til rovdrift?

Fristelsen til rovdrift kan nok være der, men jeg vet at alle som driver her, er seg bevisst at dette er en svært begrenset og ikkefornybar naturressurs. Det er ikke slik at all larvikitt bare kan deles opp i blokker og sendes ut på verdensmarkedet med en påklistret merkelapp hvor det står LABRADOR! Vi har ganske god oversikt og kunnskap om hvor mye det er og hvor den finnes.

Er det virkelig slik at denne steinen ikke finnes andre steder i verden?

Jo, det stemmer. Riktignok er det andre varianter, men ikke med et slikt farge-spill. Disse forekomstene er heller ikke i regulær produksjon.

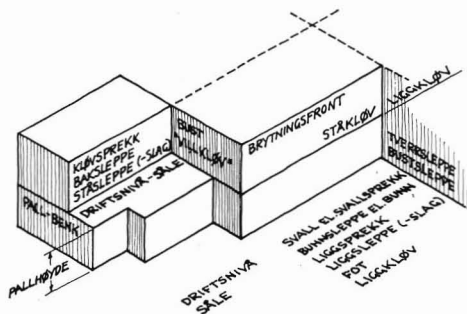
Så dere ser framtida lyst i møte?

Det gjør vi, men vi vet også at vi arbeider i en syklisk bransje. Den gode perioden vi er inne i nå, vil sannsynligvis bli avløst av nedgang selvom vi bestreber et jammere marked.

Og her må Piene snarest forlate bruddet for å bråstikke til Larvik for å hente en viktig maskindel. Den må være på plass til neste travle arbeidsdag for maskin og mannskap. Han inviterer derfor til et streif i bruddene på egen hånd og til fortsatt intervju på Grand Hotell i Larvik om halvannen time. Dette tilbudet tok jeg selvsagt imot. Hadde jeg hatt med meg hammer og meisel, kan det vel hende jeg ikke hadde rukket inn til Grand til kvart over fire. For det var svært mange store og små pegmatitter som jeg gjerne skulle ha sett nærmere på.

Til kaffen, etter en behagelig lys labradorbiff med det lokale kildevann, Farris, kan jeg likevel ikke dy meg lengre:

Dere har brutt stein i distriktet her i hundre år, har lange og solide tradisjoner, men det minner likevel svært om u-landsøkonomi. Tonnevis av Norge går til utlandet ubearbeidet for et par kroner kiloet?

Ja det er vel så, og det er en del av tradisjonen. Det går til kontinentet, særlig til Italia. De har også tradisjoner, nettopp på bearbeidings- og videreforedlingsfasen. Og disse tradisjonene er flere tusen år gamle. Våre mottakere sikrer oss bl.a. et jammere avtak. Det er folk som stoler på oss, og praksis har vist oss at vi kan stole på dem.

Arbeidsplassene og enda større fortjeneste ligger vel også på bearbeidingsiden?
Ser en fort på det kan vel det være riktig. Vi kan også produsere annet enn gravmonumenter om vi vil. Teknologien er kjent, maskiner og mannskap kan skaffes og det ser ut til at myndighetene, ihvertfall i ord støtter opp om slike prosjekter. Og det er faktisk ting på gang. Videreforedling av stein vokser stadig. Noe av forklaringen på at man er noe tilbakeholden, er nok eierstrukturen i bruddene her nede. De fleste av de omkring 30 bruddene som er i sving her, er i likhet med vår bedrift små familieenheter som har vært i drift i flere generasjoner. Det er solide forretninger som nok kan være innstilt på å gamble litt. Men å svømme rundt på verdenshavene med noen tusen tonn labrador for å leite etter markeder kan fort bli tungt og dyrt. Dyrere enn de fleste vil kunne tåle. I dag har vi ikke noe apparat som kan ta den

jobben. Og dette med arbeidsplasser; – vi er idag 300 ansatte i næringen i området, det er ikke så helt ubetydelig det heller. Jeg ser det som et vesentlig poeng å sikre dem vi har.

Tilslutt Piene, amatørgeologer, mineralsamlere, steinletere, er de et problem for dere i bruddene?

Nei, på ingen måte, det er bare hyggelig når de kommer på besøk. Det er jo folk som er interessert i stein! Og dessuten er det bare vrakstein de driver og knakker på. Pegmatittene kan ikke vi bruke til noe fornuftig i alle fall. Men det er greit de sier ifra om de skal komme. En annen ting som jeg vil understreke er at de tar vare på sin egen sikkerhet. Om noen faller utfor et stup eller får noe altfor tungt over seg, kan ikke vi ta ansvar for. Men dette er vel alle klar over?

Det burde kanskje formaliseres en form for samarbeid mellom dere som har geologien som grunnlag for næring og amatørgeologene?

Det har aldri vært på dagsordenen, men skulle det komme en invitasjon tror jeg ikke den vil bli avvist.

STEIN ønsker dere i stenindustrien lykke til framover og takker for samværet så langt, og for åndelig og legemlig føde.

Takk det samme, vi sees igjen!

ghw

NORSK STEINSENTER

Strandgaten, 4950 Risør. Tlf. 041-50 096 Fax: 041-52 022

Smykefatninger ekte
og uekte
Cabochoner og tromlet
stein i mange typer og
størrelser
Ferdige smykker
gaveartikler
Agatartikler
Klebersteinsartikler
Etc, etc.

ENGROS

**VI SENDE
OVER HELE LANDET**

Steinsliperutstyr
Geologiverktøy
UV-Lamper
Foldeesker
Verktøy
Råstein
Bøker
Tromlemaskiner
Etc, etc.

DETALJ